

A kötet megjelenését
a Kovászna Megye Tanácsa és
a Kovászna Megyei Művelődési Központ
támogatta.



Pozsony Ferenc

Háromszéki ünnepek

Dolgozatok háromszéki népszokásokról



KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
KOLOZSVÁR, 2015

Kiadja a KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
400162 Kolozsvár, Croitorilor (Mikes) u. 15.
telefon/fax: +40 264 432 593
e-mail: kriza@kjnt.ro
www.kjnt.ro

© Kriza János Néprajzi Társaság, 2015

Szerkesztette: dr. Ilyés Sándor
Lektorálta: dr. Kinda István

Borítóterv: Szentes Zágon
Tördelte: Sütő Ferenc

Készült a kolozsvári IDEA Nyomdában.
Igazgató: Nagy Péter

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POZSONY, FERENC
Háromszéki ünnepek / Pozsony Ferenc. - Cluj-Napoca :
Kriza János Néprajzi Társaság, 2015
Conține bibliografie
ISBN 978-973-8439-82-5
398(498-35 Covasna)

Tartalom

Bevezető	7
A népszokások térbeli előfordulásának vizsgálata	11
A háromszéki szokások kutatástörténete	19
A szokáskutatás fogalmai	27
A karácsonyi ünnepkör	33
Az ördögök ünnepe	59
A húsvéti ünnepkör	121
Pünkösöd	183
A gazdasági év szokásai	199
Emlékünnepségek	235
Lokális ünnepek	265
Összefoglalás	277
Irodalom	291
Szövegtár	309
Rezumat	339
Abstract	341

Obiceiuri tradiționale în Trei Scaune

În acest volum autorul ne prezintă cele mai însemnate obiceiuri tradiționale legate de Crăciun, carnaval, Paști, Rusalii, cât și de sărbători comemorative și locale. Sinteza se bazează pe cercetări de teren, realizate în ultimele decenii, în satele și orașele zonei etno-culturale Trei Scaune. Cele mai multe sărbători au fost documentate în viu, filmate și fotografiate. Autorul a studiat fondurile arhivistice ale bisericilor maghiare catolice, reformate și unitariene. Totodată a digitalizat articolele ziarelor locale din Sfântu Gheorghe și din Târgu Secuiesc din perioada dualistă (1867–1920).

În capitolul introductiv ne prezintă rezultatele cercetărilor anterioare ale folcloristicii maghiare, adică monografiile, studiile regionale și locale legate sărbători. Apoi ne prezintă rezultatele cercetărilor din zona investigată, din Trei Scaune. Pe rând clarifică înțelesul și validitatea celor mai importante noțiuni (obicei, rit, sărbătoare, ceremonie) folosite în folcloristica maghiară și europeană.

În această carte autorul ne prezintă trei sărbători creștine: Crăciunul, Paștele, Rusaliile. În structura Crăciunului chiar și în zilele noastre trăiește colindatul, viflaimul, sorcova. În ajunul anului nou turnurile bisericilor protestante au fost iluminate, iar ceata flăcăilor cât și fanfara prezenta cântece religioase, apoi glasul clopotelor și a zgomotelor au legat anul vechi și cel nou.

Între bobotează și lăsatul secului au fost organizate șezători, clăcile de tors ale fetelor și femeilor. La capătul carnavalului au fost organizate alaiuri ale mascaților, parodiile nunților și ale înmormântărilor țărănești.

Postul mare a fost ținut mai ales de comunitățile catolice. Protestanții țineau un post foarte sever mai ales de vinerea mare. Tot de vinerea mare montau mormântul simbolic al lui Iisus, sâmbăta mare sfințeau apa și focul, iar duminică hrana de sărbătoare. Tot atunci a fost organizată înconjurarea holdelor pentru ocrotirea recoltei. Lunea flăcăii udau cu apă fetele, care dăruiau câte o pereche de ou băieților. În scaunul Orbai flăcăii colindau cu o sanie împodobită cu brazi, care era udată de localnici.

De rusalii de obicei participau la pelerinajul catolic din Șumuleu Ciuc. Prezenta serenade fetelor îndrăgite. De 1 mai casele fetelor mari erau împodobite cu crengi verzi de mesteacăn. Sub influența elementelor urbane și în satele din zonă s-au răspândit sărbători juvenile în aer liber. În timpul verii au fost organizate clăcile de arat, la capătul cărora au fost împodobite coroane din spice de grâu, udate de localnici.

Un capitol următor ne prezintă calendarul agricol tradițional al gospodarilor din Trei Scaune. Iar în ultima parte a volumului autorul prezintă sărbătorile comemorative (15 martie, 20 august și 23 octombrie), care au apărut în perioada constituirii națiunilor și a culturilor moderne. Tot aici ne prezintă sărbătorile locale, care au fost organizate după 1989, dar pe lângă obiceiurile creștine și comemorative au devenit cele mai populare.

În anexele cărții găsim textele legate de obiceiurile tradiționale (viflaim, colinde, versuri de udat etc.). Materialul fotografic a fost realizat în mare parte de autor pe teren, totodată acesta a valorificat fotografiile arhivistice, dar și cele realizate de intelectuali, ziaristi din zonă.

În concluziile studiului autorul a accentuat următoarele: în zona etnografică Trei Scaune s-au păstrat aproape până astăzi toate elementele obiceiurilor populare maghiare, semnalate și în alte zone ale Bazinului Carpatic. Totodată materialul folcloric cules în Trei Scaune prezintă multe influențe interculturale, interetnice.

Folk Customs in Trei Scaune Region

In the present volume the author presents the most important folk customs related to Christmas, the carnival period, Easter, Whitsun as well as to memorial festivals and local festivals. It is a synthesis based on fieldwork carried out in the last few decades within villages and cities of Trei Scaune region. Most of these feasts were documented on the location, resulting photo and film material. The author also consulted the archives of the Hungarian Catholic, Reformed and Unitarian churches. In the same time he had digitally archived press articles from Sfântu Gheorghe and Târgu Secuiesc from the dualist monarchy (1867–1920).

The introductory chapter reveals previous research results of Hungarian ethnography, more concretely monographs, local and regional studies on folk customs. Then it presents the results on the investigated region, Trei Scaune. It clarifies step by step the meaning and validity of the most important notions (custom, rite, feast, ceremony) used in Hungarian and European ethnography.

In this volume the author presents three major Christian festivals: Christmas, Easter, Whitsun. Even in our days it the structure of Christmas live on the custom of chanting, nativity play and the holy innocents. At new year`s eve the towers of the protestant churches were illuminated, and the lads` gang, respectively the orchestra used to sing religious songs, then the bells and lots of noise used to make the transition from the old year to the new one.

Between twelfth-night and the start of the carnival period different group activities were organized for girls and women. At the end of the carnival there were masked marches, parodies of rural weddings and funerals.

Fast was a custom especially within the Catholic communities. Protestants used to fast especially on Good Friday. On the same day people used to make a symbolic tomb of Christ, on Saturday to consecrate water, fire, while on Sunday the food. Also on Sunday they used to go round their lands in order to protect the crops. On Monday lads used to water the girls, receiving a pair of eggs. In Orbai region the lads were wondering around with a sleigh ornamented with pine, which was watered by the locals.

At Whitsun they were going for a pilgrimage to Şumuleu Ciuc. Also the lads were having serenades for the loved ones. On the 1st of May the houses of the big girls were decorated with birch. As an urban influence, May Day festivals were spread in this area as well. During the summer common harvesting was a custom, at the end a wreath of spike was made and it was watered by the participants.

A following chapter deals with the traditional agrarian calendar of the farmers from Trei Scaune. And the last part of the volume present the memorial festivals (March 15, August 20, October 23), which appeared in the era of the formation of modern nations

and cultures. The author also presents the local festivals, appearing after 1989, becoming more and more popular.

In the appendix we will find different texts related to traditional folk customs (nativity play, chants, watering verses etc.). The photo material was taken mostly on location by the author, but he also used archive material and pictures taken by local intellectuals and journalists.

In the conclusions the author pointed out that in the ethnographic region of Trei Scaune almost all Hungarian folk customs have survived to our days, customs found also in other regions of the Carpathian Basin. However, the folklore material collected from the region shows numerous intercultural and interethnic influences.

În concluziile studiului autorul a accentuat următoarele: în zona etnografică Trei Scaune s-au păstrat aproape până astăzi toate elementele obiceiurilor populare maghiare, semnalate și în alte zone ale Bazinului Carpatic. Totodată materialul folcloric cules în Trei Scaune prezintă multe influențe interculturale, interetnice.

Cuprins

Introducere	
Istoricul cercetărilor zonale și locale	
Istoricul cercetării obiceiurilor populare din Trei Scaune	
Noțiuni folosite în cercetarea obiceiurilor	
Crăciunul	
Carnavalul	
Paștele	
Rusaliile	
Calendarul agrar	
Sărbători comemorative	
Sărbători locale	
Concluzii.	
Bibliografie	
Anexe	

Contents

Introduction	
The history of local and regional research of customs	
The history of the research of folk customs from Trei Scaune	
Notions in use regarding the research of folk customs	
Christmas	
Carnival	
Easter.	
Whitsun	
The agricultural calendar	
Memorial festivals	
Local festivals	
Conclusions.	
Literature	
Appendix	